

HAKKI D. YILDIZ

ORD. PROF. MÜKRİMİN HALİL YINANÇ VE ESERLERİ

Tarih Dergisi

Sayı 25 den ayrı basım

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası
İSTANBUL
1971

Bas No: 2676

Bas No: 2676

Ord. Prof. M. H. Yınanç
(Doğ. 1898 — Ölm. 21. XII. 1961)

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. 016 76

SINIFLAMA NO.

01676

BAĞIŞCI

GELİŞ TARİHİ

Metinçine Hoca'ya alan him.
met nisanesi olarak takedin
alınır.

1 subat 1972

Ord. Prof. MÜKRİMİN HALİL YINANÇ VE ESERLERİ

Hakkı Dursun Yıldız

Son devrin meşhur tarihçilerinden birisi olan Ord. Prof. Mükrimin H. Yınanç hocamızı kaybedeli on yıl oldu. Bu geçen zaman onun nasıl bir değer olduğunu, Türk tarihi araştırmalarında ne büyük bir boşluk bıraktığını ortaya çıkarmıştır. Millî tarih şuurunun genç dimağlara yerleşmesi hususunda kırk seneye yakın hocalık hayatında sarfettiği gayretler O'nun daha uzun yıllar hafızalarda yaşamasını ve rahmetle anılmasını sağlayacaktır. Bu yazımızda rahmetli hocamızın kısaca hayatı, tarihçiliği ve hocalığı hakkında bilgi verdikten sonra neşriyatının tam listesini sunacağız. Gayemiz O'nun ruhunu taziv etmek ve gençlere tanıtmaktır.

Ord. Prof. Mükrimin Halil Yınanç Elbistan'ın köklü bir ailesine mensuptur. Anne ve baba tarafından âlim yetiştirmiş bir aileye mensuptur. Babası Halil Efendi de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kadılık yapmıştır. 1898 yılında doğan M. H. Yınanç ilk tahsilini babasının nezaretinde tamamlamış ve daha sekiz yaşında Kur'an'ı hıfz etmiştir. Babasının memuriyeti dolayısıyla orta tahsiline Elbistan, Malatya, Mardin ve Diyarbekir'de devam etmiş ve 1913 te İstanbul'a gelerek Gelenbevî Sultanîsi'nde tamamlamıştır. 1916 yılında Darülfünûn Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne kaydolmuştur. Fakülte'deki talebelik hayatında, daha küçük yaşta öğrendiği Arapça ve Farscanın tesiriyle, İslâm tarihinin kaynaklarına inmek suretiyle ilk araştırmalarına başlamıştı. Ord. Prof. Şerafeddin Yaltkaya, İsmail Sadettin ve Şirvanlı Sadrettin Beyler'den çok istifade ettiğini kendileri naklederdi. 1919 yılında buradan başarı ile mezun olan rahmetli aynı yıl Mülkiye mektebine kaydolarak 1921 de orasını da bitirmiştir.

Küçük yaşta aldığı tarih kültürü ve araştırma arzusu O'nu, idareciliği terkedip hocalığa ve ilmî araştırma yapmağa sevk etmiştir. 1921-1925 yıl-

ları arasında Türk Tarihi Encümeni hafız-ı kütüplüğünde çalışmış ve Nişantaşı ve Davudpaşa ortaokullarında tarih hocalığı yapmıştır. Bunların yanında İstanbul kütüphanelerinde bulunan Selçuklu tarihi ile ilgili yazma eserleri ve diğer kaynakları tetkikten de geri kalmıyordu. Kısa zamanda ilim mahfellerinde itibar kazanan M.H. Yınanç Maarif vekâleti teftiş heyeti başkanı Rıdvan Nafız'ın gayreti ile Paris'e araştırma yapmak için gönderildi. 1927 sonlarına kadar Paris'te kaldı ve Bibliothèque Nationale'de bulunan Türk ve İslâm tarihine dair yazmalar üzerinde çalıştı. Yurda döndükten sonra yine Türk Tarihi Encümeni'ndeki vazifesine başladı. Bu arada Kabataş ve Galatasaray liselerinde tarih hocalığı yapmıştır. 1933 Üniversite reformu üzerine İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi doçenti olarak akademik kariyere geçti. 1941 yılında Prof. ve 1957 de de Ord. Prof. payesini alarak akademik kariyerin en üstün kademesine geçmiştir. 1 Aralık 1961 tarihinde talebesine ders verirken fenalaştı ve 21 Aralık'ta hakkın rahmetine kavuştu. Ord. Prof. Yınanç bazı ilmî kurumların azası idi. Paris'te iken Clément Huart ve Jean Deny'nin teklifleri ile Société Asiatique'e üye oldu. 1928 de Türk Tarihi Encümeni'ne muavin aza seçildi. 1929 yılında kurulan Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti (bugünkü Türk Tarih Kurumu)'nin kurucu üyeleri arasında idi.

Ord. Prof. Yınanç'ın ilk yazıları Anadolu Mecmuası'nda neşredilmiştir. Bu makaleleri daha ziyade fikrî sahada olup Anadolu'nun Türkleşmesini ve ikinci bir vatan oluşunu tarihin ışığı altında incelemiştir. İlk ilmî araştırmaları ise Türk Tarihi Encümeni Mecmuası'nda yayınlanmıştır. Genç yaşına rağmen hadiselerin tahlil ve terkipteki başarısı O'nun ilmî sahada kudretini ortaya koymaktadır. Bunun en güzel misâli Feridün Bey Münşaatı'na dair yazdığı ve oradaki birçok vesikanın Osmanlı Devleti'ne değil, diğer bir devlete âit olduğunu göstermesidir.

Paris'ten döndükten sonra Anadolu Türk tarihi araştırmalarına yönelmiştir. Müteakip senelerde yaptığı neşriyatın ağırlık merkezi de bu sahada. Dustürnâme-i Enverî'ye yazdığı «Medhal», Anadolu'nun Selçuklular tarafından fethine dair eseri ve İ. A. deki çeşitli maddeler bunların başlıcalarıdır. Bunlardan başka Ertuğrul Gazi, Yıldırım Bayezid ve Akkoyunlular maddeleri onun tarih ilminde kelimenin gerçek anlamıyla bir mütebahhir olduğunun şahitleridir. Ord. Prof. Yınanç'ı Bir Ortaçağ Anadolu Türk tarihi mütehassısı saymak hatalı olur kanaatindeyiz. Eşsiz hafızası, ibtilâ derecesindeki okuma ve araştırma azmi O'nu İslâm ve Türk tarihi mütehassısı yapmıştı. Ortaçağ, bilhassa Selçuklu tarihi O'nun adım adım, gün gün tanıdığı bir dünya idi. Kaynaklar hakkındaki derin bilgisi, onların kıymet dere-

celeri hususundaki vukufu ile geniş bir sahada ölümüne kadar rakipsiz bir hakimiyet kurmuştu. İslâm ve Türk tarihi üzerinde araştırma yapanlar halledemedikleri meseleleri O'na sorarlar, bilmedikleri tarihî kaynakları yine O'ndan öğrenirlerdi.

Rahmetli hocamızın hayatta sevdiği iki şey vardı: Kitaplar ve talebesi. Kitapları ilmin mahfazası olduğu için sever ve satın almak için hiçbir şeyden çekinmezdi. O'nun görüşüne göre kitaplar şahısların değil milletin malıdır. Onların iyi korunmasını ve nesillerin istifadesine sunulmasını isterdi. Araştırmalarının neticelerini öğretmekten büyük bir zevk duyardı. Bunun için talebesini, kendi tabiri ile evlâd-ı vatani yetiştirmek, onlara yeni bir şey öğretmek, millete ve memlekete faydalı birer eleman olmalarını sağlamak için çırpınırdı. Ders vermekten asla kaçınmaz, haftada dört saat dersi varsa onu sekiz saate çıkarır, daha doğrusu talebe isterse gece dahi ders verirdi. Derslerini dinlemek ne büyük bir zevkti. Tarihî hadiseleri anlatırken adeta kendinden geçer ve kendisi de o hadiseye iştirak etmiş gibi naklederdi.

Ord. Prof. M. H. Yınanç milliyet şuurunun teşekkülünde ve devamında tarihin büyük önemi üzerinde çok dururdu. Türk tarihini bütün ilim dallarından üstün tutması, araştırma ve derslerini bu cihete yöneltmesi bu inancından ileri gelmektedir.

Ömrünü kütüphanelerde, dersanelerde, dost, arkadaş ve öğrenci muhitlerinde geçiren bu büyük âlim bulunduğu her meclisi bir ilim ve öğretim mahfeli haline getirirdi. O'nunla sohbet etmenin daimî yeni bir şey öğrenmek, millî tarihimizin derinliklerine kadar inmek olduğunu bilenler O'na koşarlar ve beraber bulunmak için çeşitli bahaneler icat ederlerdi.

Mevlâ rahmet eylesin.

Eserleri

1924

- 1 — *Millî Tarihimizin İsmi, Anadolu Mec.*, sene I, 1. sayı, İstanbul 1340 s. 1-6.
- 2 — *Millî Tarihimizin Mevzuu, Anadolu Mec.*, I, 2. sayı, İstanbul 1340 s. 53-59; 3. sayı s. 85-92.
- 3 — *Anadolu'nun Fethi, Anadolu Mec.*, I, 4. sayı, İstanbul 1340, s. 144-150; 5. sayı, s. 200-207.
- 4 — *Türk kavminin muhtelif milletlere ayrılması, Anadolu ve vatan ve*

milletin teşekkülü, Anadolu Mec., I, 9-10-11. sayı, İstanbul 1340, s. 328-337.

- 5 — *Millî tarihimize dair eski bir vesika, Türk Tarihi Encümeni Mec.*, numara 79, İstanbul 1340, s. 85-94; n. 80, 142-155.
 6 — *Feridûn Bey Münşaatı, Türk Tarihi Encümeni Mec.*, numara 77, s. 161-168; n. 78, s. 37-46; n. 79, s. 95-114; n. 81, s. 216-226, İstanbul 1339-1340.

1925

- 7 — *Maraş Emirleri, Türk Tarihi Encümeni Mec.*, numara 82, s. 283-299; n. 83, s. 340-352; n. 85, s. 85-100, İstanbul 1340-41.
 8 — *Necip Asım Bey, Millî Mec.*, sayı 30 (İst. 1341), s. 482-483.
 9 — *Müverrih Ahmed Refik Bey, Millî Mec.*, sayı 39, İstanbul 1341, s. 635-637.
 10 — *Abdurrahman Şeref Efendi, Türk Tarihi Encümeni Mec.*, numara 86, İstanbul 1341, s. 211-214.

1928

- 11 — *Düstûrnâme-i Enverî (neşir), Türk Tarihi Encümeni Külliyyatı, İstanbul 1928.*

1930

- 12 — *Düstûrnâme-i Enverî, Medhal, Türk Tarihi Encümeni Külliyyatı, İstanbul 1930.*

1934

- 13 — *Siret-i Sultan Celâleddin Mengüberti, (müellifi Şahabeddin Ahmed el-Nesevî), Necip Asım, Celâlüttin Harezemşah, İstanbul 1934, s. 3-4.*
 14 — *Anadolu'nun fethi, Türkiye Tarihi Selçuklu Devri I, İstanbul 1934.*
 15 — *Firdevsî'nin bininci yıldönümü, Azerbaycan Yurt Bilgisi Mec.*, 3. yıl sayı 33-34, İstanbul 1934, s. 309-312.

1937

- 16 — *Muallim M. Cevdet hakkında, Muallim M. Cevdet'in hayatı, eser-*

- leri ve kütüphanesi, derleyen Osman Ergin, İstanbul 1937, s. 555-557.
 17 — *Anonim Târih-i Âl-i Selçuk, Tarih Semineri Dergisi*, I, İstanbul 1937, s. 39-50.

1939

- 18 — *Dasıtan'ı Tevarih-i Mulûk-ı Âl-i Osman ve Cemşid ve Hursid Mesnevisi*, Nşr. Nihad Sami, *İş Mec.*, c. 5, sayı 19, İstanbul 1939, s. 179-180.
 19 — *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları*, Nşr. Atsızoğlu Nihal, *İş Mec.*, c. 5, sayı 19, İstanbul 1939, s. 179-180.

1940

- 20 — *Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar bizde tarihçilik*, *Tanzimat* I, İstanbul 1940, s. 573-595.
 21 — *Anadolu Beylikleri devrinde acemce teslim olanların türkçe kurtarıcılarının dili*, *Şadırvan Dergisi*, c. 1, sayı 9, İstanbul 1940, s. 2-3.
 22 — *İki Ölüm iki şahsiyet*, *İş Mec.*, c. 6, sayı 23-24, İstanbul 1940 s. 155-158.
 23 — *Anadolu'da Türk Birliği*, *Konya Mec.*, yıl 5, sayı 36, s. 35-38.
 24 — *Ahmed Paşa, Gedik, İ. A.*, İstanbul 1941.
 25 — *Akkoyunlular, İ. A.*, İstanbul 1941.
 26 — *Alaîye, İ. A.*, İstanbul 1941.
 27 — *Alaşehir, İ. A.*, İstanbul 1941.
 28 — *Alp Arslan* (tadil ve tevsî edilmiştir), *İ. A.*, İstanbul 1941.
 29 — *Amasya* (ilâveler yapılmıştır), *İ. A.*, İstanbul 1941.

1942

- 30 — *Arslan Şah, İ. A.*, İstanbul 1942.
 31 — *Aşiret, İ. A.*, İstanbul 1942.
 32 — *Aydın* (tarih kısmı), *İ. A.*, İstanbul 1942.
 33 — *Aynî* (ilâveler yapılmıştır), *İ. A.*, İstanbul 1942.
 34 — *Aynülverde, İ. A.*, İstanbul 1942.
 35 — *Malazgird, Ülkü Mec.*, yeni seri sayı 23, Ankara 1942, s. 3-4.
 36 — *Malazgird'e doğru, Ülkü Mec.*, yeni seri sayı 24, Ankara 1942, s. 3-5.

1943

- 37 — *İcazetnâmeler ve Seyyid Şerif Cürcânî*, *Tarihten Sesler*, c. 1, sayı 8-9, İstanbul 1943, s. 9-10.

- 38 — *Büyük hükümdar Fatih Sultan Mehmed, Tasviri Efkâr*, 29-30 Mayıs 1943.
- 39 — *Onikinci asır tarihçileri ve Muhammed b. Ali el-Azimî, İkinci Türk Tarih Kongresi zabıtları*, Ankara 1943, s. 673-690.
- 40 — *Bayezid I, Yıldırım, İ. A.*, İstanbul 1943.
- 41 — *Baysungur, İ. A.*, İstanbul 1943.
- 42 — *Behesni* (tarih kısmı), *İ. A.*, İstanbul 1943.
- 43 — *Belek, Nur al-Davla, İ. A.*, İstanbul 1943.
- 44 — *Bitlis* (tarih kısmı), *İ. A.*, İstanbul 1943.

1944

- 45 — *Seyyid Şerif Cûrcânî (Ali b. Muhammed b. Ali), Tarihten Sesler*, c. 2, sayı 15, İstanbul 1944, s. 9-11.
- 46 — *Bibliyografya ilmi ve Kâtib Çelebi*, *İş Mec.*, c. 10, sayı 37, İstanbul 1944, s. 7-11.
- 47 — *Bursa* (tarih kısmı), *İ. A.*, İstanbul 1944.
- 48 — *Cihanşah, Muzaffer al-Din, İ.A.*, İstanbul 1944.
- 49 — *Cuneyd b. İbrahim, İ. A.*, İstanbul 1944.
- 50 — *Prof. Mükrümin Halil Yınanç'ın bir takrizi, İbrahim Artuk, Mardin Artukoğulları Tarihi*, İstanbul 1944, s. 1-2.
- 51 — *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınlarından, İstanbul 1944.

1945

- 52 — *Çağrı Bey b. Mikâil b. Selçuk, İ. A.*, İstanbul 1945.
- 53 — *Danışmendliler, İ. A.*, İstanbul 1945.
- 54 — *Ahlat ve Erzurum tarihleri müellifi Abdurrahman Şerif, İş Mec.*, c. 11, sayı 42, İstanbul 1945, s. 15-17.
- 55 — *Celâleddin Harzemşah, İ. A.*, İstanbul 1945.

1946

- 56 — *Diyarbakir (Diyarbakir şehir ve bölgesindeki vukuâtın tarihi, İ. A.*, İstanbul 1946.
- 57 — *Dulkadırlular (ikmâl), İ. A.*, İstanbul 1946.
- 58 — *Elbistan, İ. A.* İstanbul 1946.

1947

- 58 — Ermeniye, İ. A. İstanbul 1947.
59 — *Ertuğrul Gâzi, İ. A.*, İstanbul 1947.
60 — *Erzurum* (tarih kısmı), İ. A. İstanbul 1947.

1948

- 61 — *Anadolu Selçukluları tarihine âit bazı kaynaklar, III. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye sunulan tebliğler, Ankara 1948, s. 95-103.

1949

- 62 — *Selçuk edebiyatına bir eğiliş, Şadırvan Dergisi* c. 1, sayı 6, İstanbul 1949, s. 2-3.
63 — *Anadolu'da millî bünyenin kuruluşu, Şadırvan Dergisi*, c. 1, sayı 19, İstanbul 1949, s. 2-3.

1952

- 64 — Muhterem Profesör Mükrimin Halil Yınaç'ın eserimize ait yazıları, Fethi İsfendiyaroğlu, *Galatasaray Tarihi*, İstanbul 1952, s. 1-3.

1957

- 65 — *Fezleket Ekvâl el-Ahyar hakkında, Kâtib Çelebi, hayatı ve eserleri hakkında incelemeler*, Türk Tarih Kurumu yayınlarından, Ankara 1957, s. 93-100.
66 — *Irak tarihine bir bakış, Fuzulî Dergisi*, İstanbul 1957 (Mayıs), s. 5-19.

1959

- 67 — *Dünya tarihinin en büyük insan ve kumandanlarından Alp Arslan, harpleri, Malazgirt Zâferi, tarihteki rolü, ölümü, Tarih Coğrafya dünyası*, sayı 5, İstanbul 1959, s. 401-408.

1961

- 68 — *Yâkutiye medresesi bânisi Sinan üd-din Yâkut, Tarih Yolunda Erzurum*, sayı 7-8, s. 10; sayı 11-12, s. 5, Erzurum 1961.
69 — *Musul ve Elcezire'de Oğuz Türkleri, Türk Tarihi ana hatları* no. 51, (tarihsiz),

*Ord. Prof. Mükrimin Halil Yınanç'ın Ölümünden Sonra
Hakkında Yazılanlar*

- Doç. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Mükrimin Halil Hoca, *Son Havadis*, 24-Aralık 1961.
- Orhan Seyfi Orhon, Mükrimin Halil Yınanç, *Son Havadis*, 25 Aralık 1961.
- Ahmet Kabaklı, Mükrimin Halil Bey Hocamız, *Tercüman*, 25 Aralık 1961.
- Prof. Sabri Esat Siyavuşgil, Mükrimin Hoca da gitti, *Yeni Sabah*, 25 Aralık 1961.
- Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken, Kaybettiğimiz büyük ilim adamı : Mükrimin Halil Yınanç, *Hür Vatan*, 26 Aralık 1961.
- Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Mükrimin Halil Rahmetli, *Yeni Sabah*, 26 Aralık 1961.
- Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan, Mükrimin Halil Yınanç, *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1961.
- Doç. Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu, Kaybettiğimiz değerli tarihçi : Mükrimin Halil Yınanç, *Vatan*, 4-5 Ocak 1962.
- Nihad Sami Banarlı, Tarihi temsil eden adam, *Hürriyet*, 6 Ocak 1962.
- Haldun Taner, Mükrimin Halil Hoca, *Vatan*, 7 Ocak 1962.
- Ord. Prof. Dr. H. Herbert W. Duda, Yınanç'ın vefatı Avrupa'da büyük teessür yarattı, *Akşam*, 12 Ocak 1962.
- Doç. Dr. Faruk Sümer, Ord. Prof. Mükrimin Halil Yınanç, *Yeni İstanbul*, 18 Ocak 1962.
- Prof. Dr. Ali Nihad Tarhan, Mükrimin İçin, *Yeni İstanbul*, 1 Şubat 1962.
- Fikret Adil, Ölenlerin anılışları, *Son Havadis*, 3 Şubat 1962.
- Mükrimin Halil Yınanç, *İ. Ü. Edebiyat Fak. Tarih Dergisi*, sayı 16, 1962.
- Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Mükrimin Halil'den Hatıralar, *Hayat Tarih Mecmuası*, Nisan 1967.